# PRODUCTIVITATEA UNOR ELEMENTE VECHI GRECEŞTI COMUNE LIMBILOR BALCANICE

*Cristina Dafinoiu*
Universitatea *Ovidius* din Constanța

***Abstract***
*In the article entitled The productivity of some old greek elements which are common to the Balkan languages I studied the capacity of some old greek elements to form , using specific prefixes and suffixes, new derived elements in the Balkan languages like the Albanian, the Bulgarian, the Serbian and the Romanian; I studied the productivity of elements like ’άγγελος, 'αγιάσμα, ’αργάτης, δάσκαλος, καλόγερος, κάματα, έλειψα, παιδαγογός, σχολή, χριστιανός, θεμέλιον, but I did not study the old greek elements with a reduced capacity of inversion and composition or elements with no such capacities.*
*Based on this criteria of the capacity of some old greek elements to form new derived elements in the Balkan languages , I have tried also to perform a classification of these languages.*

Pornind de la definiția termenului *productivitate,* „capacitatea unor sufixe, prefixe, elemente de compunere etc. de a forma (numeroase) derivate, compuse etc.; capacitatea unor cuvinte de a forma (multe) sensuri sau derivate noi » (*DEX,* s.v.), vom încerca să arătăm cum se manifestă această trăsătură, cu aplicație pe o parte din vocabularul de origine grecească comun limbilor balcanice. Din numărul relativ mare de cuvinte care se pretează discuției, ne-am restrâns analiza, numai la acei termeni considerați a fi cei mai productivi în limbile balcanice. Am exclus din analiză acele cuvinte de origine veche grecească a căror putere de derivare şi compunere este redusă sau chiar inexistentă în limbile balcanice luate în discuție: albaneza, româna, bulgara şi sârba.

Trăsătura *productiv* este atât o caracteristică de tip cantitativ, cât şi una de tip calitativ; această trăsătură privește uzul lingvistic şi sistemul unei limbi, întrucât ea reflectă, pe de o parte frecvența de apariție a unei forme sau a unui procedeu, iar pe de altă parte, ponderea pe care forma, clasa sau procedeul o au în ansamblul sistemului limbii (*DGS*, 384). Aprecierea *productiv – neproductiv* poate fi făcută : în mod absolut, în afara oricărei comparații, pe baza unor criterii strict statistice (inventarul unei clase, frecvența unei forme, numărul de apariții în cadrul formațiunilor neologice, etc) ; în mod relativ, prin comparație



BDD-A3680 © 2005 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:57:07 UTC)

în interiorul unei limbi sau între mai multe limbi, ajungându-se în acest caz, la constatarea *gradelor de productivitate* (ex. procedeul de derivare sau compunere dintr-o limbă A este mai productiv decât cel din limba B, şi mai puțin productiv decât cel din limba C). Aprecierea *productiv – neproductiv* nu este una imuabilă; ea variază în timp, astfel că un procedeu sau o formă poate să înceteze la un moment dat de a mai fi productiv(ă), sau dimpotrivă, acesta (aceasta) poate să-şi sporească gradul de productivitate.

În cazul nostru, vom încerca să stabilim în cele ce urmează, gradul de productivitate al elementelor vechi greceşti din cele patru limbi balcanice amintite, pentru ca în final să clasificăm aceste limbi în funcție de productivitatea elementelor de origine veche grecească.

Inventariind şi compărând derivatele oferite de materialul dicționarelor etimologice şi explicative ale limbilor balcanice luate în discuție, albaneza, româna, bulgara şi sârba, vom ierarhiza în final aceste limbi în funcție de gradul de productivitate a elementelor prezente în fiecare limbă.

În lucrarea de față vom studia aprecierea *productiv – neproductiv* cu referire la procedeele de creare de cuvinte noi (derivarea, compunerea, conversiunea) precum şi la sufixele şi prefixele regăsit în fiecare limbă balcanică.

Aşadar, lista de cuvinte, prezentată în rigoarea alfabetului limbii greceşti, limba de la care am pornit, se prezintă după cum urmează :

Termenul grecesc *’άγγελος* a intrat în lat. sub forma *angelus* de unde a fost răspândit în toată aria balcanică: în alb. e*ngjëll,* s.m. „înger” (cuvântul este atestat pentru prima dată ca nume propriu în Pal Engël (Paul Înger); apare şi în numele laic *Engjëll* ca formă dialectală); în rom. *înger* s.m „ființă spirituală, cu aripi, înzestrată cu calități excepționale (de bunătate, de frumusețe), mediator între credincioşi şi Dumnezeu”, cu închiderea lui *a* inițial din lat. în poziție nazală (urmat de consoana nazală *–n-* ) la *î* în rom.; în bg. a*нгел* (bis.) „înger”; în sb. *anđeo (anđel)* m. 1. (rel.) „înger”, 2. (fig) „persoană simplă, inocentă, naivă”, 3. (fig) „întruchipare a perfecțiunii, caracter sublim, noblețe elevație”. Derivate în rom. *îngeraş* s.m. dim., din *înger* + suf. dim. *–aş*; *îngerea* s.f. „plantă erbacee cu flori albe”, din *înger* + suf. *–ea*; *îngerel* s.m. (rar) „îngeraş”, din *înger* + suf. dim. *–el*; *îngeresc* adj. 1. „care aparține îngerilor, privitor la îngeri, angelic, ca de înger, pur, neprihănit, excepțional”, 2. (rar) „călugăresc, monahal”, din *înger* + suf adj. *–esc*; *îngereşte* adv. „ca îngerii, p. ext. foarte frumos sau foarte bun”, din *înger* + suf. adv. *–eşte* (*DEX*, s.v.; *DENB*, 21); în alb. *engjëllor* adj. „îngeresc, ca îngerul”, folosit şi poetic *Bukuri engjëllore* „frumusețe îngerească”, din *engjëll* + suf. adj. *–or*; *engjëllush* (dim.



BDD-A3680 © 2005 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:57:07 UTC)

şi hip.) s.m. „îngeraş”, din *engjëll* + suf. dim. *–ush; engjëllushe* (dim. şi hip.) s.f. „îngeriță”, din *engjëll* + suf. *–ushe* (*Fjalor*, 430); în bg. *ангелосвам* vb. „a deveni înger”, din *ангел* + suf. vb.*–освам*; *ангелски* adj. „care este ca îngerul, îngeresc”, din *ангел* + suf. adj. *–ски* (*Речник*, 28); în sb. *anđeoče (anđeočeta), anđelak* s.m. 1.(bis.) „îngeraş, îngerel”, 2. (fig) „copil”, din *anđeo* + suf. *–če* şi *anđel* + suf. dim. *–ak;* cu acelaşi sens sunt înregistrate şi derivatele *anđelče* s.n. şi *anđelčić* (dim. şi hip.), termeni formați de la cuvântul de bază *anđel* + sufixele *–če* şi *–čić*; *anđelast, -a, -o* adj. „(care este ) ca un înger, îngeresc”, din *anđel* + suf. adj. *–ast*; *anđelov ,-a, -o* adj. „îngeresc, de înger, angelic”, din *anđel* + suf. *–ov*; *anđelski, -a, -o* şi *anđeoski, -a, -o* adj. 1. „îngeresc, de înger, angelic”, 2. (fig.) „ca de îngeri, pur, neprihănit, excepțional”, din *anđel / anđeo* „înger” + suf. adj. *–ski*; *anđeoski* adv. 1. „îngereşte, ca îngerii”, 2. „foarte frumos, foarte bun, angelic, sublim, pur, simplu”, din *anđeo* + suf. adv. *–ski* (Tomici, I, 45).

Termenul medio-grecesc *ʽαγίασμα,* s.n. „lucru sfințit” a fost cunoscut o dată cu religia creştină; aparținând limbajului bisericesc, cuvântul este răspândit în mai multe limbi din Europa sud-estică. Limbile balcanice datorează acest lexem influenței limbii slave vechi care-l preia pe *ʽαγίασμα* sub forma agæqmß; din sl.v. termenul trece în alb. *ajazmë / ajazëm* s.f. „apă sfințită” dar şi „sărbătoarea Bobotezei, ceremonia pregătirii pentru a boteza apele, la ortodocşi” (împrumut probabil din epoca bizantină, cuvântul a lăsat urme şi în toponimia albaneză, el stând la baza numelui unui cartier din Shkodra, *Ajazëm;* acelaşi cuvânt se recunoaşte şi ca denominație a unei boli, numită *ajasmët /* cu var. *ajasmat* (Çabej, 132; *Fjalor*, 14); în rom. *aghiasmă* s.f. „apă sfințită”, [var. *agheasmă* s.f.]; în bg. *агиазма* şi *аязма* s.f. „aghiazmă”, *агиасмо* s.n.; în sb. *adžijazma* s.f. (bis.) „agheasmă” (Tomici, I, 6). Derivate în rom. *agheasmatar* s.n. 1. „vas liturgic (de metal) în care se ține agheasma”, 2. „clădire vecină cu o biserică, destinată sfințirii agheasmei”, 3. „carte care cuprinde rugăciunile ce se rostesc în timpul aghesmuirii şi în alte împrejurări < *ʽαγιασματάριον,* din *agheasmă* + suf. nume de agent *–tar* (*DEX*, s.v.); în bg. a*гиасам* vb. „a aghesmui” (dial.) < *ʽαγιάζω*; *агиасан* adj. „aghesmuit” (dial.) < *ʽαγιασμένος* (*Речник*, 79). Limba sârbă nu cunoaşte derivate.

Medio-grecescul *ʼαργάτης* s.m. care denumea pe „lucrătorul cu ziua”, a trecut la slavi în argtinß şi apoi în limbile balcanice: în rom. *argat /-ă* s. m. şi f. (rar la f.) „servitor, slugă angajată (în trecut) pentru muncile agricole, creşterea vitelor sau pentru muncile din gospodăria stăpânului”; în alb. *argat / ergat* s.m.; *argateshë* s.f. „muncitor cu ziua, lucrător la câmp”; în bg.



BDD-A3680 © 2005 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:57:07 UTC)

*аргам(ин)* „aragat, slugă”; în sb. *argat (argata), argatar (argatara)* şi *argatin (argatnik)* înv. s.m. „argat, clăcaş, ţăran care face corvoadă, slugă”. Derivate în rom. *argăţel* s.m. (rar) „dim. al lui argat”, din *argat* + suf.dim. *–el*; *argăţesc*, adj. (rar) „de argat, specific argatului”, din *argat* + suf.adj. *–esc*; *argaţi(-esc)*, vb. „a munci ca argat”, din *argat* + suf. inf. *–i*; *argăţie* s.f. (rar) „situaţia argatului, muncă de argat”, din *argat* + suf. *–ie*; *argăţime* s.f. „mulţime de argaţi, totalitatea argaţilor”, din *argat* + suf.col. *–ime* (DEX, s.v.); în alb. *argali* s.f. „muncă”; cu acelaşi sens sunt şi *argalis, argalisënj; argatëri* s. f. „argăţie”, din *argat* + suf. *–ëri* (Çabej, 437). La albanezii din provincia Kosovo se înregistrează forma *argatar* „lucrător cu ziua, argat”, din *argat* + suf. nume de agent *–ar*, după opinia noastră, datorat influenţei limbii sârbe care-l prezintă pe *argatar* „argat”. Ca forme verbale, limba albaneză înregistrează pe *argatisënj* şi *argatonj* „a argăţi”, dar numai ca variante regionale (Çabej, 74); în bg. productivitatea termenului *argat* este redusă, dicţionarele bulgăreşti înregistrând numai formele *аргатски* adj. „argăţesc”, din *аргам* + suf. adj. *–ски*; *аргатувам* vb. „a face munca de argat”, din *аргат* + suf. vb. *–увам* (Речник, 234); bogăţia derivatelor formate de la cuvântul de bază argat se observă în limba sârbă: cu suf. subst. pentru fem. *-ka* şi *–kinja*, s-au format derivatele *argatka*, *argatarka* şi *argatkinja* (înv.) „argată”; *argatati* (*argatam*) şi *argatovati* (*argatujem*) vb. „a argăţi, a munci ca argat, a face corvoadă”, din *argat* + suf.vb. *–ati* / *-ovati* / *-ujem*; *argatluk* s.m. „argăţie, munca de argat, corvoadă”, din *argat* + suf. col. de origine turc. *–luk* (acest sufix a dat în limba română pe *–lâc*: *geamlâc, babalâc*) (Tomici, I, 49).

Un alt cuvânt de origine veche grecească pe care-l cunosc toate limbile balcanice, şi care aparţine sferei culturale este *δάσκαλος*, s.m. cu sensul de „învăţător”. Forma δάσκαλος, pentru mai vechiul *διδάσκαλος*, era uzuală în greaca bizantină, de unde termenul trece în slava veche daqkalß**.**

În rom. *dascăl* s.m. „învăţător” are o putere de derivare foarte mare, ceea ce ne determină să vorbim de o productivitate ridicată a acestui termen: *dăscălaş* s.m. (peior.) „dim. al lui dascăl”, din *dascăl* + suf. dim. *–aş*; *dăscăleală* s.f. 1. „faptul de a dăscăli”, 2. „cicăleală”, din *dascăli* + suf. *–eală*; *dăscălesc* adj. „de dascăl, al dascălului, caracteristic pentru. dascăl”, din *dascăl* + suf. adj.*-esc*; *dăscăleşte* adv. „ca dascălii”, din *dascăl* + suf. adv. *–eşte*; *dăscăli (-esc)*, vb. 1. „a învăţa, a povăţui, a sfătui”, 2. „a bate capul (cuiva), a cicăli”, 3. intranz (rar) „a exercita profesiunea de dascăl, a funcţiona ca dascăl”, din *dascăl* + suf. vb. *–i*; *dăscălicesc* adj. (rar) „dăscălesc”, din *dascăl* + suf. adj. *–icesc*; *dăscălici* s.m. (rar) „dăscălaş [var. *dascaleci* s.m.], din *dascăl* + suf. *-ici*; *dăscălie* s.f. 1. „profesiunea de dascăl”, 2. „povaţă, p.ext.



BDD-A3680 © 2005 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:57:07 UTC)

dojană, mustrare", 3. (înv.) „iscusință, pricepere", din *dascăl* + suf. *–ie*; *dăscălire* s.f. 1. „profesiunea de dascăl", 2. „povață, p. ext. dojană, mustrare" 3. (înv.) „iscusință, pricepere", din *dascăl* + suf. *-ie*; *dăscălime* s.f. (pop) „mulțime de dascăli, totalitatea dascălilor, (înv.) elevi care urmau o școală de preoți", din *dacăl* + suf. col. *–ime*; *dăscălire* s.f. „acțiunea de dăscăli şi rezultatul ei", din *dascăl* + suf. *–ire*; *dăscălit* adj. „învățat, povățuit, sfătuit, (despre animale) dresat", din *dascăl* + suf. adj. *–it*; *dăscăliturǎ* s.f. (rar) „dăscăleală", din *dascăl* + suf. adj. *-it* + suf. subst. *–ură*; *dăscăliță* s.f. (pop., rar) „învățătoare (la țară), p.ext. (fam) profesoară, ◆soție de dascăl", din *dascăl* + suf. subst. de fem. *–iță* (*DEX*, s.v.); în alb. *dhaskal* s.m. „învățător, dascăl" are ce deriv. pe *dhaskalicë* şi *dhaskaleshë* s.f. „învățătoare, dăscăliță", din *dhaskal* + suf. de fem. *–icë / -eshë*; *dhaskënj* s.f. „a învăța (pe cineva, ceva), a dăscăli"; *dhaskënjtë* adj. „dăscălit", din *dhaskënj* + suf. adj. *–të.* (*Fjalor*, 399); în bg. regăsim pe *даскал* s.m. „dascăl, învățător" şi *даскалиса* s.f. „dăscăliță, învățătoare", din *даскал* + suf. *–иса*; *даскалувам* vb. „a dăscăli", din *даскал* + suf. vb. *-увам*; *даскалски* adj. „dăscălit, învățat", din *даскал* + suf. adj. *–ски*; *даскалък* s.f. „practica de dascăl", din *даскал* + suf. *–ък*; *даскалуване* din *даскал* + suf. vb. *-уване* (*Речник*, 154); în sb. *daskal* s.m. „învățător" şi *daskalica* s.f. „învățătoare" (Tomici, I, 145).

Cuvântul vechi grecesc *καλόγερος* s.m. „bătrân fericit" a pătruns în limbile balcanice în mod indirect prin intermediul limbii sl.v. kaaoß. Din sl.v. termenul trece în alb. *kallogjer* s.m. „călugăr"; în rom. *călugăr* s.m. „ bărbat care a făcut legământ să ducă o viață religios ascetică şi care trăiește într-o comunitate mănăstirească; monah"; în bg. *калугер* s.m. „călugăr"; în sb. *kaluđer* şi *kaluđerak* s.m. „călugăr, monah". Vechimea lui pe teren românesc este atestată de numărul relativ mare de derivate şi toponime (*Călugăreni, Călugări, Călugăru, Călugărei, Călugărița).* Der. în rom. *călugăraş* s.m., din *călugăr* + suf. dim. *–aş; călugăresc* adj. „de călugăr, monahal", din *călugăr* + suf. adj. *–esc*; *călugăreşte* adv. „în felul călugărilor", din *călugăr* + suf. adv. *–eşte*; *călugări (-esc)* vb. „a deveni călugăr sau călugăriță", din *călugăr* + suf. vb. *–i*; *călugărie* s.f. „viață de călugăr (-iță)", din *călugăr* + suf. *–ie*; *călugăriță* s.f. „femeie care a făcut legământ să ducă o viață religios ascetică şi care trăieşte într-o comunitate mănăstirească", din *călugăr* + suf. *–iță* (*DEX*, s.v.); în alb. deriv. sunt mult mai reduse numeric şi se limitează la *kallogrë* s.f. „călugăriță"; *kallogjerët* din *kallogjer* + suf. *–ët* (*Fjalor*, 773); în bg. *калугерица* s.f. „călugăriță", din *калугер* + suf. *–ица*; k*алугерски* adj. „călugăresc", din *калугер* + suf. adj. *–ски*; k*алугерски* adv., din *калугер* + suf. adv. *–ски*; *калугеря, покалугервам* vb. „a (se) călugări", derivat parasintetic



BDD-A3680 © 2005 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:57:07 UTC)

de la *калугер* + pref. *по-* şi suf. *–вам*; *калурче* din *калур* + suf. *-че* (*Речник*, 339); în sb. *kaluđerče (kaluđerčeta)* s.m. „.călugăr tânăr", din *kaluđer* + suf. *–če*; *kaluđerčić* s.m. (dim.) „călugăraş", din *kaluđer* + suf. dim. *-čić*; *kaluđerica* s.f. „călugăriță", din *kaluđer* + suf. fem. *–ica*; *kaluđericin* adj. „de călugăriță, referitor la călugăriță", din *kaluđer* + suf. *–icin*; *kaluđerički* adj. „de călugăriță, referitor la călugăriță", din *kaluđer* + suf. *–ički*; *kaluđeriti (kaluđerim)* vb. „a (se) călugări, a (se) face călugăr", din *kaluđer* + suf. vb. *–iti*; *kaluđerov* adj. „de călugăr, al călugărului", din *kaluđer* + suf. de aparteneță *–ov*; *kaluđerovati (kaluđerujem)* vb. „a duce viață de călugăr, a trăi ca un călugăr", din *kaluđer* + suf. vb. *–ovati / -ujem*; *kaluđerski* adj. „călugăresc, monahal", din *kaluđer* + suf. adj. *–ski*; *kaluđerstvo* s.n. 1. „călugărime, tagma călugărilor, obştea călugărilor", 2. „călugărie", din *kaluđer* + suf. col. *–stvo* (Tomici, I, 391).

În greaca antică „munca grea, efortul", dar şi „răsplata muncii" erau denumite prin termenul *κάματος*, substantiv masculin în *-os*; din greacă termenul trece în slava veche kamatß, de unde este moştenit de bg. *камато* s.n.; pe terenul limbii greceşti, o dată cu evoluția la etapa bizantină, are loc o schimbare în ceea ce priveşte categoria gramaticală a genului lui *κάματος*, care trece din clasa masculinelor în clasa neutrelor în *–ov*: *κάματον*, cu pl. *κάματα* ( > sl.v. kamat¿, cu închiderea lui *a* grecesc la ¿ ); această formă de neutru pl. explică mai bine lexemele din sb. *камата,* s.f., din rom. *cămătă* s.f., iar din alb. *kamatë*, s.f.. În limbile balcanice sensul s-a schimbat, cuvântul însemnând „dobânda percepută la sumele date cu împrumut" (Densusianu, 357; *DEX*, s.v.; *Fjalor*, 775, Vasmer, 73). Der. în alb. *kamatar* s.m. „cămătar", din *kamatë* + suf. nume de agent *–ar; kamatëmarrj* s.f. „cămătărie", din *kamatë* + suf. *–marrj* şi *kamatëmarrë* (*Fjalor*, 775); în bg. *камамар* s.m. „cămătar", din *камато* + suf. nume de agent *–ар*, cu varianta de feminin *камамарка*, format cu suf. moțional *-ка* (Филипова, 99, *Речник*, 340); în rom. *cămătar* s.m. „persoană care dă împrumuturi băneşti în schimbul unei camete", din *cămătă* + suf nume de agent *–ar; cămătăreasă* s.f.. (rar) „femeie care dă bani cu camătă, care dă în camătă", din *cămătar* + suf. fem. *–easă; cămătăresc* adj. „care este propriu cămătarului, care se referă la camătă sau la cămătar, de camătă", *capital cămătăresc* „capital bănesc folosit pentru a obține camătă", din *cămătar* + suf. adj. *–esc; cămătăreşte* adv. „în felul cămătarilor", din *cămătar* + suf. adv. *–eşte; cămătărie* s.f. „faptul de a da bani cu camătă, ocupația cămătarului", din *cămătar* + suf. subst. *–ie* (*DEX*, s.v.); în sb. *kamatar* şi *kamatnik* s.m. „cămătar", din *kamata* + suf. nume de agent *–ar /-nik*; *kamatarstvo* s.n. „cămătărie", din *kamatar* + suf. subst.. *–stvo; kamatiti (kamatim)* vb. „a da bani cu camătă", din *kamata* + suf. vb. *–iti; kamatni* adj.



BDD-A3680 © 2005 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:57:07 UTC)

„de camătă de dobândă”, *kamatračun* „calcul al dobânzilor”, din *kamata* + suf. adj. *–ni; kamatarica* (rar) s.f. „cămătăreasă, femeie care dă bani cu camătă, cu dobândă”, din *kamatar* + suf. fem. *–ica; kamatnički* şi *kamatnikov* adj. „cămătăresc, de cămătar, de camătă, de dobândă”, din *kamata*+ suf. adj. *–nički / -nikov; kamatnjak* s.m. „dobândă, camătă (exprimată în procente), procent, din *kamata* + suf. *–njak; kamatonosan (kamatonosna)* adj. „care aduce dobândă, camătă, capital cămătăresc” (Skok, *7*, 189; Tomici, I, 392).

Cuvântului grecesc *καμήλα*, s.f. < gr. *κάμελος*, s.m. „animal cu una sau două cocoaşe” trece în sl.v. kamilъ şi apoi în limbile balcanice unde îşi păstrează acelaşi sens: în rom. *cămilă* s.f. (*DEX*, s.v; *DER*, s.v), în bg. *камила* s.f., în sb. *kamila* şi reg. *kamilja* s.f., în alb. *gamilë* s.f. (*Fjalor*, 751); termenul nu cunoaşte derivate în albaneză şi română, dar este mult mai productiv în limbile slave. În bg. *камилар* s.m. „cel care îngrijeşte de cămile”, din *камил* + suf. nume de agent *–ар*; *камилски* adj. „de cămilă”, din *камил* + suf.adj. *–ски; камиляк* s.m. cu răspândire dialectală, „numele unei plante” (*Речник*, 341); în sb. k*amilad* s.f. (col.) „pui de cămilă”, din *kamila* + suf. *–ad*; *kamilar (kamilara)* s.m. „îngrijitor de cămile”, din *kamila* + suf. nume de agent *–ar; kamilj* adj. „de cămilă, referitor la cămilă” (Tomici, I, 393).

Din greaca medie cuvântul *λείπειν* > *έλειψα* „a lipsi, lipsă, sărăcie” trece în sl.v. lipsati, atât cu sensul de „a lipsi” cât şi cu cel de „a agoniza, a fi pe moarte”, şi mai departe în: rom. *lipsă* s.f. 1.„faptul de a nu se afla într-un loc, absență” 2. „a nu avea”, 3.(înv. şi reg.) „necesitate, trebuință”, cuvântul intră în numeroase expresii; în alb. *lipsem* şi *lips* (intr.) vb. „a fi în nevoie”, cunoaşte o deviere de sens, căci el nu mai înseamnă ca în română „a lipsi”, în bg. *липса* şi *липсване* s.f. „lipsă”, în sb. *lipsa* şi *lipso* „muribund, cel care este pe moarte, în agonie”. Derivate în rom. *lipsi* vb. 1.„a nu fi, a nu se afla acolo unde trebuie” 2. „a nu fi de față a nu se găsi undeva, a absenta”, 3. „a se dispensa de ceva”, din *lipsă* + suf. vb. *–i; lipsire* s.f. (înv.) „faptul de a lipsi”, din *lipsi* + suf. subst. *–re; lipsit* adj. „căruia îi lipseşte ceva”, din *lipsă* + suf. adj. *–it.* (*DEX*, s.v.; *DER*, s.v.); în alb. *lipsanë* s.f. „nevoie”; *lipsanat* (înv.) „nevoiaş”, din *lips*+ suf.*-at*; *lipsuar* adj. „nevoit/-ă”, din *lips* + suf. *–uar*. (*Fjalor*, 1003); în bg. *липсвам* şi *липсувам* (după modelul bulgăresc în *– увам*) şi *липсам* vb. „a lipsi”, din radicalul *липс*-+ suf. *– ам /- увам; липсана* adj. „lipsit”, din *липс* + suf. *–ана* (*Речник*, 419; Ανδριώτης, 59); în sb. *lipsa* şi *lipsanica* s.f. „animal (femelă) foarte slab, pe cale să moară, să piară (de foame, de sete); *lipsac* s.m. (peior) 1.„sărac lipsit pământului”, 2. „pieire, moarte (de foame, de sete, de mizerie)”, din radicalul *lips*- + suf. *–ac; lipsati* vb. 1.(despre animale) „a pieri, a crăpa, a muri (de foame, de sete)”, 2.(despre oameni) „a muri (de



BDD-A3680 © 2005 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:57:07 UTC)

foame, de sete, de mizerie)", 3. „a fi lipsă, a lipsi, a nu ajunge, a nu se găsi", din radicalul *lips* + suf. vb. *–ati; lipsovati* vb. are pe lângă sensul comun cu *lipsati* şi pe cel de „a munci din greu, a se speti muncind, a fi epuizat, extenuat (de muncă şi de efort)", din *lips-* + suf.vb. *–ovati; lipsovina* s.f. „câştig, salariu, proprietate foarte mică (din care nu se poate trăi), mizerie extremă", din *lips-*+ suf. subst. *–ovina; lipsotina* s.f. 1. (iron.) „animal foarte slab pe cale să piară, să crape (de foame, de sete)", 2. (peior.) „om slab, bolnav, numai piele şi os", din radicalul *lips-* + suf. *–otina* (Tomici, I, 508); De remarcat este bogăţia de sensuri din limba sârbă, care pe lângă înţelesul originar al cuvântului a mai adăugat şi altele. În română şi albaneză, termenul are un singur sens, acela de „a nu se afla într-un loc, a nu avea ceva", spre deosebire de limbile slave care pe lângă acest sens îl mai adaugă şi pe cel de „a muri, a fi în agonie".

Limba latină l-a preluat pe *paidagogus* din grecescul *παιδαγογός*, s.m. care în antichitate desemna pe sclavul instruit care însoţea copiii stăpânului la şcoală şi-i ajuta la învăţătură; din lat. termenul trece în rom. *pedagog /-ă* s.m.f. 1.„persoană cu pregătire socială, care se ocupă teoretic şi practic, cu munca didactică şi educativă", 2. „persoană care supraveghează şi ajută elevii la pregătirea lecţiilor", în alb. *pedagog* s.m. şi *pedagogë* s.f., în bg. *педагог* s.m., în sb. *pedagog* s.m. „specialist în pedagogie; (ist.) sclav instruit". Derivate în rom. *pedagogic* adj „care se referă la pedagogie, care aparţine pedagogiei", din *pedagog* + suf.adj. *–ic;* p*edagogie* s.f. „ştiinţă care se ocupă cu metodele de educaţie şi instruire a oamenilor"; p*edagogism* s.n. (rar) „exagerare în folosirea metodelor pedagogice", din *pedagog* + suf. subst. *–ism;* sufixul este tot de origine greacă < gr. *-ισμος*, care trece în latină sub forma regăsită şi în română, *-ism*; în latină sufixul nu a avut o productivitate mare, dând naştere numai la un număr redus de derivate; cuvintele formate cu acest sufix denumesc de regulă doctrine, curente de toate nuanţele şi pe adepţii acestora, orânduiri sociale, domenii de activitate, sporturi; sufixul se regăseşte şi în limbile slave în *–исм / -изм*. Chiar dacă sufixul este de origine veche, formanţii lui sunt, în general, de dată relativ recentă în limba română (*DEX*, 771; *SMFC,* I, 124); în alb. *pedagogji* s.f. „pedagogie"; *pedagogjik* adj. „pedagogic", din *pedagog* + suf. adj. *-ik* (*Fjalor*, 378); în bg. *педагожка* s.f. „pedagogă, specialist în pedagogie, învăţătoare"; *педагогика* şi *педагогия* s.f. „ştiinţa care se ocupă de educarea copiilor", din *педагог* + suf. *–ика/-ия; педагогичен* şi *педагогически* adj. „pedagogic", din *педагог*+ suf. adj. *–ичен / -ически; педагошка* s.f. „pedagogă", de la *педагог; педагошки* adj. „care se referă la pedagog şi pedagogie", din *педаго-* suf.adv. *–шки* (*Речник*, 621); în sb. *pedagogica* s.f. (rar) „învăţătoare", din *pedagog* + suf de fem. *–ica;*



BDD-A3680 © 2005 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:57:07 UTC)

*pedagogički* şi *pedagogiški* adv. „de pedagogi, pedagogic", din *pedagog* + suf. *–ički / -iški; pedagogij (pedagogija)* şi *pedagogijum* s.m. (înv.) „institut pedagogic"; p*edagogija* şi *pedagogika* s.f. „pedagogie (ştiinţă), educaţie"; p*edagogijski* adj. „pedagogic, referitor la pedagogie, educativ", din *pedagog* + suf.adj. *–ijski;* p*edagogisati* vb. „a instrui, a învăţa", din *pedagog* + suf.vb. *–isati* (Tomici, III, 341).

Cuvântul vechi grecesc *σχολή*, s.f. „şcoală" a trecut în lat. *schola* (Mihăescu, 37) şi a dat în rom. *şcoală* s. f. „instituţie de învăţământ public unde se predau elementele de bază ale principalelor discipline", în alb. *shkollë* s.f., în bg. *школа* s.f., în sb. *škola* s.f. . Derivate în rom. *şcolar* 1.s. m. „ elev al unei şcoli", 2. adj. „care ţine de şcoală"; cuvântul s-a format din *şcoală* + suf. nume de agent *–ar; şcolaritate* s.f. „timpul cât cineva este la şcoală", din *şcolar* + suf. colectiv *–itate; şcolariza* vb. „a înscrie pe cineva la o şcoală", din *şcolar* + suf. vb. *–iza; şcolarizare* s.f. „acţiunea de a şcolariza şi rezultatul ei", din *şcolar* + suf. subst. *-izare* (compus din *-iz* şi *–are*); *şcolăresc* adj. „de şcoală, caracteristic şcolii", din *şcolar* + suf. adj. *–esc; şcolăreşte* adv. „în felul şcolarilor, naiv, lipsit de maturitate", din *şcolar* + suf.adv. *–eşte; şcolări* vb. (rar) „a învăţa, a studia într-o şcoală", din *şcolar* + suf.vb. *–i; şcolărime* s.f. „mulţime de şcolari, totalitatea şcolarilor", din *şcolar* + suf. colectiv *–ime; şcolăriţă* s.f. din *şcolar* + suf.dim. *–iţă; şcoli* vb. „a (se) instrui în şcoală", din *şcoală* + suf.vb. *–i; şcolire* s.f. „ acţiunea de a se şcoli, instruire", din *şcoală* + suf. *–ire; preşcolar* s.m. „copilul care nu merge încă la şcoală", din *şcolar* + pref. *pre-; neşcolit* s.m. şi adj. „neinstruit", derivat parasintetic din pref. *ne-* + *şcoli* + suf.adj. *–it / -ă* (*DEX*, s.v.; *DER*, s.v.); în alb. *shkollar* s.m. şi adj. „şcolar /-ă", din *shkollë* + suf. nume de agent *–ar; shkollare*, s.f. „şcolăriţă", din *shkollë* + suf nume de agent *–are; shkollaris* din *shkollar* + suf. *–is; shkollariset* adj. „şcolarizat", din *shkollar* + suf. *-iset; shkollarist*, din *shkollar* + suf. *-ist; skollarizëm* vb., din *shkollar* + suf. *–izëm* şi *shkollim* s.m. „şcolire", din *shkollë* + suf. de origine albaneză *–im; shkolloj /shkollohem* vb. „a (se) şcoli", din *shkollë* + suf. vb. de orig. alb. *–oj/ -ohem; shkollor,-e* adj. „şcolar/ şcolară", din *shkollë* + suf. *–or; shkolluar (i,e)* adj. „şcolit", din *shkollë*-+ suf. *–uar* (*Fjalor*, 1863-1864); în bg. *школник* s.m. „şcolar, tânăr care merge la şcoală", din *школ* + suf. - *ник* şi *школо* (dial) „şcolar"; *школовка* s.f. „instruire, pregătire", din *школ* + suf *–овк*а; *школски* adv. „şcolăreşte", din *школ* + suf.adv.- *ски; школувам* vb. „a se pregăti, a învăţa", din *школ* + suf. vb. -*увам* (*Речник*, 1080); în sb. unde se înregistrează cele mai multe derivate *školac, školar (školara*) s.m. „elev, şcolar", din *škola* + suf. *–ac*; *školarka* şi *školarica* s.f. „elevă", din *školar* + suf. de fem. *–ka /- ica; školarina* s.f. „taxă



BDD-A3680 © 2005 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:57:07 UTC)

de şcolarizare”, din *škola*r + suf. subst. *–ina; školati (se*) şi *školovati (se)* vb. „a se şcoli”, din *škola* + suf. vb. *–ati /-ovati; školnicija s.*f. şi *školništvo* s.n. „activitatea de învățător, de profesor”, din radicalul *školni-* + suf. *–cija / -štvo; školnički, -a, -o* adj. „de învățători, de profesori”, din *školni-* + suf. *–čki; školnik* s. m. „învățător, profesor, elev”, din *škol-* + suf. nume de agent *–nik; školnikovat*i vb. „a lucra ca învățător, ca profesor”, din *školnik-* + suf. vb. *–ovati; školnikovica* s. f. „soție de învățător”, din *škonik* + suf. de fem. *–ovica; školovanost* s.f. „şcolarizare, instruire, pregătire”, din radicalul *škol-* + suf. –o*vanost; školovati* vb. „a şcolariza, a instrui”, din radicalul *škol-* + suf. vb. *–ovati*; *školski* adj. „de şcoală, şcolar” şi *školski* adv. „şcolariceşte, copilăreşte”, din radicalul *škol-*+ suf. adj./ adv. *–ski; školstvo* s.n. „instrucție (politică), învățământ”, din radicalul *škol-* + suf. *-stvo* (Tomici, III, 242-243).

Grecescul *χριστιανός*, s.m. „creştin” a trecut în lat. *christianus* ; o dată cu răspândirea creştinismului, cuvântul a pătruns şi la popoarele balcanice. Albaneza cunoaşte termenul *krishterë* s.m. „creştin”; româna *creştin,* s.m., bulgara păstrează în *християнин* s.m. „creştin”, forma lungă din slava veche, cu sufixul *–нин* şi consoana fricativă velară inițială [h], pe care slava o transformase în oclusiva velară surdă [c], sârba prezintă dublete *hrišćanin* s.m. şi *krišćanin,* s.m.. Derivate în alb. k*rishtërim* „creştinism”, din *krishtër* + suf. de orig. alb. *–im; kreshtinism,* din *kreshtin* + suf. *–ism*; *Krishtlindje* „Crăciun”, cuvânt compus din *krisht* + *lindje* (*Fjalor*, 889); în rom. c*reştina* vb. 1 „ a (se) face creştin”, 2. „a se boteza în religia creştină”, din *creştin* + suf. vb. *–a; creştinare* s.f. „acțiunea de a se creştina şi rezultatul ei”, din *creştin* + suf.subst. *–are;* c*reştinătate* s.f. „totalitatea creştinilor, lumea creştină”, din c*reştin* + suf. abstract al calității *–ătate* (*DEX*, s.v.)*;* sufixul este vechi românesc, moştenit din latină, tipic pentru formarea abstractelor calității; atunci când are valoare colectivă, ca în cazul de față, sufixul trebuie raportat la substantiv, iar când indică o calitate trebuie raportat la adjectiv (*SMFC*, VI, 56); c*reştinesc* adj. „de creştin”, din *creştin* + suf. adj. *-esc;* cu prefixul *ne-* se ajunge la un derivat parasintetic cu sens negativ *necreştinesc; creştineşte* adv. „ca un creştin, în felul creştinilor”, din *creştin* + suf. adv. *–eşte;* derivatul cu prefix este *necreştineşte,* având sens negativ; *creştinism* s.m. „ansamblul religiilor la baza cărora se află credința în persoana şi învățăturile lui Iisus Christos”, din *creştin* + suf. subst.. *–ism* (*DEX*, s.v.)*;* despre originea acestui sufix am mai amintit, el provine din gr. *–ισμος;* se regăseşte şi în limbile slave; nu intră în conflict cu alte sufixe pentru denumirea aceloraşi noțiuni; nu are preferință pentru un anumit fel de teme; este foarte productiv, majoritatea părților de vorbire formând derivate cu acest sufix (*SMFC*, I, 124); în bg.



BDD-A3680 © 2005 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:57:07 UTC)

*християнка* s.f. „creştină”, din radicalul *християн-* + suf.fem. *–ка; християнски* adj. „creştinesc”, din *християн* + suf.adj. *–ски; християнизация* s.f. „creştinare”, din *християн* + suf. *–изация; християнизирам* vb. „a creştina”, din *християн-* + suf.vb. *–изирам; християнство* s.n. „religie creştină”, din *християн-* + suf. *–ство* (*Речник*, 1046); limba sârbă ne oferă cele mai multe derivate *hristijanizacija* şi *kristijanizacija* s.f. „creştinare”, din redicalul *hristijan-* + suf. *–izacija; hristoljubiv* adj. (înv) „religios, credincios”, compus nemarcat (flexionează numai cea de-a doua formă), prin contopire, din *hristo* + *ljubiv* „iubitor de creştini”; *hrišćanka* s.f. „creştină”, din *hrišćan-* + suf. de fem. *–ka; hrišćanluk* s.m. (col.) „creştinătate, totalitatea creştinilor”, din *hrišćan-* + suf. col. de orig. turc. *–luk; hrišćanski* şi *kristijanski* adj. „creştin, creştinesc, de creştin, referitor la creştinism”, derivat cu suf. adj. *–ski;* cu acelaşi sufix se formează şi adverbul *hrišćanski* „creştineşte, ca un creştin, în felul creştinilor”; *hrišćanstvo* s.n. 1.„religie creştină, creştinism”, 2. (col.) „creştinătate, totalitatea creştinilor”; *kristijanizirati (kristijaniziram)* vb. „a creştina”, din *kristijan-* + suf. vb. compus *–izirati* (Tomici, I, 293, 462).

Un alt cuvânt cu o situaţie deosebită de la o limbă la alta, este mgr. *θεμέλιον*, s.n. care a trecut în slava veche în temeli şi răspândit pe toată aria balcanică. Surprinzător este statutul termenului în limba bulgară, care nu ni-l oferă decât pe *темел* cu var. dial. *темел’* „temelie”, s.m., învechit şi total neproductiv; având în vedere situaţia geografică şi istorică a limbii bulgare de-a lungul vremii, ne-am fi aşteptat la un număr mare de derivate. Cuvântul este atestat în localităţi din sudul Bulgariei, deci în zona de influenţă a culturii greceşti (*Речник*, 965, *Лекснката*, 224). Lingvistul bulgar Бояджиев înregistrează cuvântul *темел´* şi cu sensul de „şanţ”, pe lângă cel de bază de „temelie” (Бояджиев, 224). Mai productiv este termenul pe teren albanez. Aici regăsim ca derivate din cuvântul de bază *themeli* s.f. „temelie, fundament” pe: *themelim* s.f. „înfiinţare, întemeiere”, din *themel* + suf. de orig. alb. *–im; themeloj* vb. „a întemeia, a înfiinţa”, din *themel* + suf. vb. de orig. alb. *–oj; themelor* s.m. „întemeietor, fondator”, din *themel* + suf. nume de agent -or, regăsit şi în limba română sub forma *–tor; themeltar*. s.m. „(cel care e) de bază, de referinţă”, din *themel* + suf. nume de agent, prezent şi în celelalte limbi balcanice *-ar; themelues* s.m. „întemeietor, fondator”, din *themel* + suf. de orig. alb. *–ues; themelvënës* s.m. „cel care pune o temelie, întemeietor, fondator”, cuvânt compus din *themel* „temelie”+ *vënës* „cel care pune” (Çabej, 67; *Fjalor*, 1712); în rom. materialul documentar ne oferă ca derivate ale lui *temelie* s.f. „partea inferioară a unei construcţii, coloane, statui, prin care



BDD-A3680 © 2005 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:57:07 UTC)

acestea se sprijină pe pământ; fundație, fundament, bază" pe: *întemeia/-ez* vb. „a înființa, a funda (un stat, o instituție), (rar) a zidi, a clădi, (fig.) a pune temelii durabile, a consolida", „a avea ca temei, a se sprijini, a se baza (pe ceva)", din *temei* + suf. vb. *–a* şi pref. *în-; întemeiat* (cu sens negativ *neîntemeiat*) adj. „sprijinit pe argumente solide, potrivit cu regulile logicii, just, logic, rațional", „întărit, puternic, consolidat", derivat parasintetic, cu prefixul (*ne-*) *în-* + rad. *temei* + suf. adj. *–at; întemeiere* s.f. „acțiunea de a (se) întemeia şi rezultatul ei; înființare, instruire, fundare", din *temei* + pref. *în-* şi suf. subst. *–ere; întemeietor* s.m. „persoană care a întemeiat ceva, fondator, ctitor", din *întemeia*+ suf. nume de agent *–tor; temei,* termen obținut prin căderea lui *l* intervocalic din cuvântul slav temeli s.n. 1. „lucrul sau partea cea mai importantă din ceva; temelie, fundament, bază", 2. „motiv, pricină, cauză, prilej", 3. (pop.) „toi, miez, mijloc (al unei acțiuni, al unui interval de timp)", 4. (înv.) „grosul unei armate"; derivare regresivă; t*emeinic,* cu var. *temelnic* adj. şi adv. „solid, serios, cu temeinicie, adânc, profund, intens", din *temei*+ suf.adj. *–nic; temeinici* vb. (rar) „a face să devină temeinic", din *temeinic* + suf.vb. *–ci; temeinicie* s.f. 1. „însuşire a ceea ce este temeinic, soliditate, tărie, trăinicie, statornicie", 2. „însuşire a hotărârii unui organ de jurisdicție de a reflecta realitatea obiectivă a faptelor care concură pentru soluționarea unui litigiu", din *temei* + suf. *–nic* şi *–ie* (*DEX*, s.v., *DER*, s.v.); Cele mai multe derivate ale lui *temelj* m. 1.„fundament, fundație, temelie", 2.(fig) „temelie, bază, temei", regăsim în sb.: t*emeljac (temeljca)* s.m. (de obicei în expresii) *kamen temeljac* „piatră de temelie, de bază", din *temelj* + suf. *–ac; temeljača* s.f. „grindă (care se aşază pe o temelie zidită)", din *temelj* + suf. *–ača; temeljak (temeljaka)* şi *temeljnjak* s.m. „om puternic, tare, solid, sănătos", din *temelj* + suf. *–ak (-aka) / -njak; temelan* adj. 1„de temelie, fundamental, de bază", 2."solid, rezistent, sigur", 3 „care este bine prelucrat, bine cercetat, temeinic studiat, bine organizat", 4 „solid, temeinic, cu temei", 5 „care este temeinic pregătit", 6 „esențial, fundamental, vital", din *temelj* + suf.adj. *–an; temeljast* adj. „tare, solid, puternic, voinic, sănătos, din *temelj* + suf.adj. *–ast; temeljit* adj. 1. „solid, rezistent, sigur", 2. „care este bine prelucrat, bine cercetat, temeinic studiat, bine organizat", 3. „solid, temeinic, cu temei", 4. „esențial, fundamental, vital", din *temelj* + suf. adj. *–it; temeljtelj* s.m. „întemeietor, fondator, ctitor", din *temelj* + suf. nume de agent *–telj; temeljiti(se)* vb. „a întemeia, a înființa, a fundamenta", din *temelj* + suf. vb. *–iti; temeljito* adv. 1. „temeinic, bine, solid, tare", 2. „ (în mod) radical, definitiv; din temelie", din *temelj* + suf. adv. *–ito; temeljitost* şi *temeljnost* s.f. 1. „temeinicie, temei, justețe", 2.„soliditate, trănicie", 3.„seriozitate", din *temelj* + suf. *–itost/- nost; temeljnik (temeljnika)*



BDD-A3680 © 2005 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:57:07 UTC)

s.m. 1.„om puternic, tare, solid”, 2. „ de temelie, de bază”, 3.„om avut, înstărit”, din *temelj* + suf.–*nik; temeljno* adv. „ (în mod) temeinic, bine, solid”, din *temelj* + suf. –*no* (Tomici, III, 269).

Pe baza cuvintelor analizate mai sus, tabloul sufixelor şi al prefixelor se prezintă astfel:

| LIMBA ROMÂNĂ | | LIMBA ALBANEZĂ | | LIMBA BULGARĂ | | LIMBA SÂRBĂ | | LIMBA GREACĂ |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| SUFIX/ PREFIX | NR. DERIV. | SUFIX/ PREFIX | NR DERIV. | SUFIX/ PREFIX | NR. DERIV. | SUFIX/ PREFIX | NR DERIV | |
| -(n)ic | 3 | -ik | 1 | -ика | 2 | -(n)ički/ | 7 | Din tabloul |
| -ie | 6 | -em | 1 | -ичен | 1 | -ški | 6 | afixelor îşi |
| -ism | 2 | -an | 1 | -ически | 1 | -(n)ica | 13 | găsesc |
| -(a/e/u/i)re | 8 | | | -ам | 2 | -(ira/ov/ is) ati | 2 | corespondent |
| -it | 4 | -eshë | 2 | -(у)вам | 5 | -ac | 2 | în greacă |
| -aş | 3 | -ëri | 1 | -ица | 2 | -o/avina | 1 | următoarele: |
| -eală | 1 | -isënj | 1 | -ък | 1 | -otina | 5 | |
| -esc (vb.) | 7 | -onj | 1 | -уване | 2 | -ar(ka) | 3 | -nic/ -ik/ - |
| -esc (adj) | 8 | -oj | 3 | -ски | 7 | -in | 5 | ика/- ник / |
| -eşte | 7 | -im | 5 | -освам | 1 | -nik | 1 | -ин/ -ски < |
| -ici | 2 | -ët | 2 | -ар(ка) | 3 | -kinja(înv) | 2 | -ικος; |
| -ime | 3 | -ush(ë) | 2 | -ник | 1 | -luk | 5 (adj.) | |
| -ură | 1 | -ar(e) | 5 | -овка | 1 | -ski/-čki | 4 (adv) | -ici / -isi / |
| -iţă | 3 | -(i)set | 2 | -изация | 1 | (adj./adv.) | 2 | -свам / |
| -el | 2 | -ist | 1 | -изиръм | 1 | -iti | 3 | -освам / |
| -ea | 1 | -izëm | 1 | -ин | 1 | -če | 2 | -isati / |
| -ar | 3 | -uar | 2 | -ство | 2 | -čić | 1 | -ovati < |
| -ă/itate | 4 | -or | 3 | -ан(ка) | 2 | -icin | 1 | - ζόμαι / |
| -iza | 2 | -marrj(ë) | 2 | -ски (adv) | 3 | -ovica | 2 | -ζω / -ευω; |
| pre- | 1 | -ism | 1 | -мо | 1 | -(it/ova) nost | 2 | |
| re- | 1 | -icë | 1 | -че | 1 | -ast | 1 | -ar / -ap / |
| ne- | 2 | -ënj | 2 | -як | 1 | -ad | 2 | -αρκα < |
| -a | 2 | -të | 1 | -уване | 1 | -(n)icija | 1 | -αρ(α) / |
| -ez | 3 | -at | 1 | -ана | 1 | -izacija | 3 | -αριος; |
| -easă | 1 | -is | 1 | -(ш/ж)ка | 2 | -(i)ka | 1 | |
| -ărie | 1 | -ues | 2 | | | -ni | 2 | -ak / -njak / |
| -i | 6 | | | | | -njak | 4 | -esc / -eshë < |
| în- | 4 | | | | | -stvo | 2 | -ος; |
| -tor | 1 | | | | | -ak | 3 | |
| | | | | | | -ov | 1 | -ime/ -em / - |
| | | | | | | -ujem | 1 | мо< -μα; |
| | | | | | | -im | 1 | |
| | | | | | | -it | 1 | - celelalte |
| | | | | | | -an | | sufixe şi |
| | | | | | | | | prefixe sunt |
| | | | | | | | | creaţii pe |
| | | | | | | | | tărâmul |
| | | | | | | | | fiecărei limbi |
| | | | | | | | | în parte. |



BDD-A3680 © 2005 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:57:07 UTC)

1. Pe baza inventarierii materialului analizat, putem spune că, dintre cele patru limbi balcanice, cea mai productivă, în ceea ce priveşte numărul derivatelor şi al compuselor care-şi au ca origine o formă grecească veche, este limba sârbă. Urmează în ordine descrescătoare, limbile: română, albaneză şi bulgară.

2. După cum era de aşteptat, dintre procedeele de formare a cuvintelor, sufixarea este cea mai productivă, în toate limbile balcanice. În interiorul fiecărei limbi în parte, cele mai productive sufixe sunt: *-im, -ar, -or* în alb.; *-ски* şi *–увам* în bg.; *-esc* (adj. / vb.), *-eşte, -ar, -ime, -re* (cu toate ocurenţele: *-are, -ire, -ure*) şi *–iţă* în rom.; *-ički, -ica,, -ati* (cu toate variantele: *-irati, -ovati, -isati, -izirati*), *-ar* şi *– ski* în sb..

3. Cele mai multe derivate adverbiale se formează în română cu sufixul *–eşte*, care-l are drept corespondent în limbile slave pe *–ski*, şi el, de altfel, un sufix foarte productiv.

4. Sufixul *–ar*, prezent şi productiv în toate limbile balcanice, desemnează în cazul cuvintelor de origine grecească din aceste limbi, pe cel „care exercită o meserie" (*SMFC*, I, 77). Toate derivatele formate de acest sufix, pleacă de la substantive comune, idee ce se susţine în toate cele patru limbi balcanice (ex. c*amată* > *cămătar* în rom., *kamata* > *kamatar* în bg. şi sb., *kamatë* > *kamatar* în alb.). Sufixul *–ar* provine din lat. *–arius,* care în limba latină forma iniţial derivate adjectivale, ca mai târziu, tot în latină, el să devină sufix substantival. Sufixul latinesc *–arius* din i.e.*-*ario* a fost de timpuriu împrumutat de limbile germanice, de greaca veche şi de slavă, şi moştenit de toate limbile romanice. Din slavă, sufixul -ar¿ este moştenit de bulgară şi sârbă. De la acest sufix, în sl.v. s-au format numeroase substantive masculine care indică îndeletnicirea: kamatar¿ „ cămătar", drØgar¿ „dregător", bukvar¿ „cărturar " etc. (Olteanu, 76). Pentru limba română, ca rezultat al contactului limbii noastre cu slava, vechiul *–ar* a fost întărit de slavul -rß < lat. *–arius* (*SMFC*, I, 78).

5. Sufixul colectiv *–ime* din limba română este de origine latină; el provine din lat. *–imen.* Sufixul propriu zis este *–men* = în gr. v. *–μα* < i.e.*-*mn.* Sufixul românesc se regăseşte şi în albaneză *–im,* unde este puternic (*SMFC*, I, 65). Valoarea colectivă a sufixului a apărut încă din latina târzie. Derivatele în *–ime* sunt formate exclusiv pe teren românesc.



BDD-A3680 © 2005 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:57:07 UTC)

**NOTE**

*Ανδριώτης* = Ν.Π. Ανδριώτης, *Τα ελληνικά στοιχεία της βουλγαρικής γλώσσας*,, Αθήνα, 1952

*Български* =***Български етимологичеи речник*, София, vol.I, 1971, vol.II, 1979, vol. III, 1986

Бояджиев = Т. Бояджиев, *Из лексиката на с. Дервент, Дедегачко*, în *Българска диалектология*, V, София, 1970

Čabej, *Studime* = Eqrem Čabej, *Studime etimologjike në fushë të shqipes*, II, A-B, IV, DH-J, Tiranë,1976, 1996

DA = *Dicţionarul limbii române*, Academia Română, Bucureşti, 1913-1948

DENB = Tatiana Petrache, *Dicţionar enciclopedic al numelor de botez*, Bucureşti, 1998

DEX = ***Dicţionarul explicativ al limbii române*, Bucureşti, 1998

DER = Al. Ciorănescu, *Dicţionarul etimologic al limbii române*, Bucureşti, 2000

DGS = *Dicţionar general de ştiinţe. Ştiinţe ale limbii*, Bucureşti, 1997

*Fjalor* = *Fjalor i gjuhës së sotme shqipe*, Tiranë, 1980

Филипова = М. Филипова-Байрова, *Гръцки заемки б съвременния български език*, София, 1969

*Λεξικό* = *Λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας*, Αθήνα, 1998

Ковачев = Николаи Ковачев, *Речник на говора на с Кръвеник Севлиевско*, în *Българска диалектология*, V, София, 1970

Olteanu = Pandele Olteanu, *Slava veche şi slavona românească*, Bucureşti, 1975

*Речник* = *Български тълковен речник*, София, 1994

SMFC, I = Ecaterina Ionaşcu, *Sufixele –ar şi –aş la numele de agent*, în Studii şi materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba română, I, 1959; Jana Albin, *Sufixele –ism şi –ist*, în Studii şi materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba română, I,1959

SMFC, VI = Magdalena Popescu Marin, *Contribuţii la studiul derivării cu sufixele din seria –(t)ate*, în Studii şi materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba română, VI, 1972

Tomici = Mile Tomici, *Dicţionar sârb-român*, vol. 1, 2, 3, Timişoara, 1998, 1999



BDD-A3680 © 2005 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:57:07 UTC)

**BIBLIOGRAFIE:**

Bernard, R., *Mots grecs en bulgare,* în *Bulletin de la Société de limguistique de Paris,* XLIV, Paris, 1948

Божилов, Нв., *История на средно вековна България. VII-XIV век.* София, 1999

Čabej, Eqrem, *Huntimet greke* în *Studime gjuhësore* Prishtina, 1970

Densusianu, Ov., *Istoria limbii române,* I-II, Paris, 1901- 1938

Diculescu, C., *Elemente vechi greceşti din limba română,* în Dacoromania, IV, 1924-1926

Mangiulea, Mariana, *Lexicologia limbii bulgare,* Bucureşti, 2002

Marmeliuc, C., *Cuvinte de origine grecească în limba română,* în LR, VIII, 1959, nr.6

Murnu, G., *Studiu asupra elementului grec antefanariot în limba română,* Bucureşti, 1894

Philippide, Al., *Originea românilor*, I-II, Iaşi, 1925-1928

Rosetti, Al., *Istoria limbii române*, Bucureşti, 1964

Skok, P. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika,* Zagreb, 1970

Stoicovici, Olga, *Gramatica istorică a limbii bulgare*, Bucureşti, 1977

Vasmer, Max, *Studien zur albanesischen Wortforschung*, Dorpat, 1921



BDD-A3680 © 2005 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:57:07 UTC)